

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 19/2020-18

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 8. júla 2020 v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditša, Libora Duľu, Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Jany Laššákovej, Miloša Maďara, Petra Molnára, Petra Straku, Ľuboša Szigetiho a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní o návrhu Okresného súdu Ružomberok, zastúpeného sudcom JUDr. Vladimírom Topoľančíkom, na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade § 447 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení zákona č. 404/2004 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, s čl. 12 ods. 1 a čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky takto

r o z h o d o l :

Konanie o návrhu Okresného súdu Ružomberok **z a s t a v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Návrh navrhovateľa a jeho argumentácia

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 3. októbra 2019 doručený návrh Okresného súdu Ružomberok (ďalej aj „okresný súd“

alebo „navrhovateľ“) na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 447 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení zákona č. 404/2004 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“), s čl. 12 ods. 1 a čl. 20 ods. 1 ústavy.

2. Okresný súd v úvode odôvodnenia svojho návrhu rekapituluje podstatné okolnosti ním súdnej kauzy [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] (ďalej len „žalobkyňa“), proti obchodnej spoločnosti [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] (ďalej len „žalovaná“), ktorej predmetom je náhrada straty na zárobku „*v pravidelných opakujúcich sa dávkach za obdobie od 05.09.2014 vo výške 72,49 eur mesačne...*“. Žalobkyňa totiž utrpela 7. septembra 2013 pri dopravnej nehode škodu na zdraví a žalobou si „*uplatňuje náhradu za stratu na zárobku po PN, keď pred dopravnou nehodou dosahovala (už ako poberateľka invalidného dôchodku s mierou poklesu pracovnej schopnosti 50 %) čistý mesačný príjem vo výške 222,49 eur... zo závislej činnosti, pričom v období po dopravnej nehode dosahuje čistý mesačný príjem maximálne 150 eur (s mierou poklesu zárobkovej schopnosti 60%), t. j. z rozdielu uvedených príjmov odvodzuje svoj žalobný návrh vo výške 72,49 eur mesačne*“.

3. V nadväznosti na uvedené okresný súd zdôrazňuje, že žalobkyňa „*svoj nárok odvodzuje od princípu plnej náhrady skutočnej majetkovej škody, teda sumy, ktorú by dosiahla nebyť dopravnej nehody*“. Keďže podľa názoru navrhovateľa v predmetnej ním rozhodovanej veci „*všeobecnú úpravu zodpovednosti za škodu nemožno aplikovať,... súd pri právnom posúdení tohto sporu musí vychádzať z právnej úpravy uvedenej v napadnutom ustanovení.*“, čo má za následok, že „*by... mohol žalobkyňi priznať sumu úrazovej renty vo výške 70 centov*“.

4. Okresný súd odkazuje na nález č. k. PL. ÚS 10/2016-53 z 10. októbra 2018, v ktorom ústavný súd rozhodol o nesúlade § 446 Občianskeho zákonníka (je „*postavené na rovnakom právnom základe*“ ako napadnuté ustanovenie, hoci reguluje náhrady straty na zárobku počas pracovnej neschopnosti poškodeného) s čl. 12 ods. 1 a čl. 20

ods. 1 ústavy. Podstatou argumentácie uvedeného nálezu je názor, podľa ktorého základné právo vlastníť majetok vyžaduje, „aby nárok na náhradu zárobkovej straty za obdobie pracovnej neschopnosti bol uspokojovaný v kvantite čo najviac sa bližiacej sume zárobku, ktorý by poškodený dosiahol nebyť pracovnej neschopnosti vyplývajúcej z poškodenia jeho zdravia protiprávnym konaním“ (bod 48 predmetného nálezu). Okresný súd je presvedčený, že citovaný právny názor je použiteľný aj na rozhodnutie o jeho návrhu. Ústavný súd v uvedenom náleze podľa navrhovateľa taktiež „upriamil pozornosť zákonodarcu aj na ďalšie majetkové práva regulované v Občianskom zákonníku a prameniace v spôsobení ujmy na zdraví protiprávnym konaním a odporúčal zákonodarcovi riešiť uvedenú problematiku v duchu požiadaviek základného práva vlastníť majetok formulovaných v dôvodoch nálezu“.

5. Okresný súd taktiež uvádza, že „Ministerstvo spravodlivosti... t. č. pripravuje novelizáciu Občianskeho zákonníka predmetom ktorej, bude okrem iného tak novelizácia § 446 OZ ako aj § 447 OZ. Legislatívny proces sa v súčasnosti nachádza len v štádiu prvého čítania v Národnej rade Slovenskej republiky, t. j. napadnuté ustanovenie je do dnešného dňa (3. október 2019, pozn.) súčasťou právneho poriadku...“. Navrhovateľ sa vysporadúva aj s intertemporálnymi aspektmi pripravovanej novelizácie, ktoré spočívajú v požiadavke, aby sa vznik dotknutých právnych vzťahov, ako aj vznik nárokov z týchto právnych vzťahov posudzovali podľa právneho stavu do nadobudnutia účinnosti novelizácie, teda podľa napadnutého ustanovenia. Podľa okresného súdu však eventuálne nadobudnutie účinnosti uvedenej novelizácie nemá viesť k zastaveniu konania o jeho návrhu [§ 87 prvá veta zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)], pretože „bude... povinný, čo do vzniku právnych vzťahov, ako aj nárokov z nich vyplývajúcich aplikovať právnu úpravu vo vzťahu k § 447 účinnú do prijatia novely, t. j. v znení v akom sa napáda týmto návrhom, t. j. podľa názoru súdu v znení, ktoré nie je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky“.

6. Okresný súd navrhuje, aby ústavný súd prijal jeho návrh na ďalšie konanie a aby vo veci samej nálezhom takto rozhodol:

„Ustanovenie § 447 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov nie je v súlade s čl. 12 ods. 1 a čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.“

7. Prílohou návrhu je uznesenie č. k. 9 C 20/2017-128 z 3. októbra 2019, ktorým okresný súd konanie o žalobe žalobkyne prerušil a podal návrh podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy ústavnému súdu.

II.

Relevantná právna úprava

8. Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy ústavný súd rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.

9. Podľa čl. 130 ods. 1 písm. d) ústavy ústavný súd začne konanie, ak podá návrh súd.

10. Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

11. Podľa čl. 144 ods. 2 ústavy ak sa súd domnieva, že iný všeobecne záväzný právny predpis, jeho časť alebo jeho jednotlivé ustanovenie, ktoré sa týka prejednávanej veci, odporuje ústave, ústavnému zákonu, medzinárodnej zmluve podľa čl. 7 ods. 5 alebo zákonu, konanie preruší a podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1. Právny názor ústavného súdu obsiahnutý v rozhodnutí je pre súd záväzný.

12. Podľa § 42 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde návrhom na začatie konania je návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ústavy.

13. Podľa § 74 písm. d) zákona o ústavnom súde návrh na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 ústavy o súlade právnych predpisov nižšej právnej sily s právnym predpisom vyššej právnej sily alebo medzinárodnou zmluvou, s ktorou vyslovila súhlas

národná rada a ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, môže podať súd v súvislosti s prejednávanou vecou.

14. Podľa § 87 zákona o ústavnom súde ústavný súd konanie zastaví, ak preskúmaný právny predpis stratí platnosť pred vyhlásením nálezu vo veci. Ak sa konanie začalo na základe návrhu súdu podľa čl. 125 ods. 1 a čl. 144 ods. 2 ústavy, rozhodne ústavný súd o zastavení konania podľa povahy veci.

15. Podľa § 447 Občianskeho zákonníka (znenie účinné do 30. novembra 2019) náhrada za stratu na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti poškodeného alebo pri invalidite sa posúdi a suma tejto náhrady sa určí rovnako ako suma úrazovej renty podľa všeobecných predpisov o sociálnom poistení.

16. Podľa § 447 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1. decembra 2019 náhrada straty na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti alebo pri invalidite sa uhrádza peňažným dôchodkom vo výške rozdielu medzi priemerným zárobkom, ktorý poškodený dosahoval pred vznikom škody, a súčtom zárobku, ktorý poškodený dosahuje po skončení pracovnej neschopnosti a priznaného invalidného dôchodku vyplácaného poškodenému podľa osobitných predpisov.

III.

Zastavenie konania o návrhu okresného súdu

17. V návrhovom petite sa neuvádza, v akom znení považuje okresný súd napadnuté ustanovenie za rozporné s ústavou. Popis skutkových a právnych okolností ním súdeného civilného sporu, argumentačná výstavba jeho návrhu, no v neposlednom rade aj časové súvislosti doručenia jeho návrhu na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy umožňujú ústavnému súde bez pochybností prijať záver, že okresný súd kritizuje hmotnoprávnu normu zakotvenú v § 447 Občianskeho zákonníka po novele vykonanej zákonom č. 404/2004 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, tak ako to je uvedené v záhlaví tohto uznesenia.

18. Ústavný súd zistil, že Národná rada Slovenskej republiky schválila 28. októbra 2019 zákon č. 394/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 394/2019 Z. z.“) a ktorý nadobudol účinnosť 1. decembra 2019. Uvedenou novelou Občianskeho zákonníka došlo aj k zmene okresným súdom napadnutého ustanovenia, a to tak, ako to vyplýva z bodov 15 a 16.

19. Je teda zjavné, že ustanovenie Občianskeho zákonníka zahrnuté do petitu navrhovateľovho návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov je síce aj v súčasnosti zamerané na reguláciu identického objektu v porovnaní s právnym stavom účinným do 30. novembra 2019 (náhrada za stratu na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti), pokiaľ však ide o dispozíciu predmetnej právnej normy, došlo k podstatnej zmene priamo zohľadňujúcej námietku, ktorú voči nej z odôvodnenia návrhu okresného súdu možno dôvodiť (spôsob určenia výšky náhrady za stratu na zárobku zohľadňujúci jeho skutočný pokles).

20. K popísanej zmene právnej úpravy došlo po doručení navrhovateľovho návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov ústavnému súdu a zároveň pred vyhlásením nálezov vo veci samej, čím je aktivovaná aplikácia § 87 zákona o ústavnom súde.

21. Ústavný súd v ustálenej judikatúre považuje stratu platnosti preskúmaných právnych predpisov za dôvod na zastavenie konania bez ohľadu na to, že v čase doručenia návrhu na začatie konania napadnuté právne predpisy, ich časti alebo jednotlivé ustanovenia ešte boli súčasťou platného právneho poriadku Slovenskej republiky (PL. ÚS 23/02, PL. ÚS 16/03, PL. ÚS 4/2016).

22. Nemožno však stratiť so zreteľom skutočnosť, že svojím návrhom navrhovateľ (všeobecný súd) inicioval konanie o súlade právnych predpisov, ktorého predmetom je kontrola ústavnosti vykazujúca prvky konkrétnosti.

23. Zmyslom oprávnenia všeobecného súdu iniciovať konanie o súlade právnych predpisov pred ústavným súdom je odstránenie pochybností všeobecného súdu o ústavnosti

konkrétneho ustanovenia, pred použitím ktorého všeobecný súd stojí, resp. ktorého aplikácia všeobecným súdom prichádza do úvahy (PL. ÚS 3/2014). V podstate teda účelom konania o súlade právnych predpisov začatého na návrh všeobecného súdu je účinná pomoc ústavného súdu všeobecnému súdu prostredníctvom vyriešenia prejudícia ústavno-právnej povahy spadajúceho do výlučnej právomoci ústavného súdu podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy (PL. ÚS 1/2018).

24. Ústavný súd pri podstate konania o súlade právnych predpisov iniciovaného všeobecným súdom zdôrazňuje význam ústavnej normy zakotvenej v čl. 144 ods. 2 ústavy, ktorá vyžaduje, aby v systéme špecializovaného a koncentrovaného typu kontroly ústavnosti, z ktorého vychádza aj ústava, o súlade právnych predpisov nižšieho stupňa právnej sily s právnymi predpismi vyššieho stupňa právnej sily, osobitne ústavou a ústavnými zákonmi, mohol rozhodovať v zásade vždy len nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti, t. j. ústavný súd (čl. 124 ústavy). Táto ústavná konštrukcia je vyjadrením vnútornej del'by moci (práce) vo sfére súdnej moci založenej na výhradnom oprávnení ústavného súdu rozhodovať o ústavnosti, prípadne zákonnosti právnych predpisov, ktoré by malo zároveň garantovať jednotnosť judikatúry v tejto oblasti (PL. ÚS 6/2016).

25. Preto v prípadoch, ak má všeobecný súd prerokúvanú vec rozhodnúť podľa právneho predpisu, jeho časti alebo jednotlivého ustanovenia, ktoré už bolo zrušené alebo zmenené, použije sa vždy ustanovenie § 87 druhej vety zákona o ústavnom súde (bod 14). Podľa jeho obsahu sa potom vyžaduje posúdenie zastavenia konania „podľa povahy vecí“. Ak je zmenené alebo zrušené ustanovenie v dôsledku prechodných ustanovení právneho predpisu, ktorého je súčasťou alebo prechodných ustanovení iného právneho predpisu, resp. v prípade ich absencie (teda bez spätného účinku normatívnej zmeny) uplatniteľné pre rozhodnutie v konkrétnej veci súdu ako navrhovateľa (čo v prerokúvanej veci neplatí), vyžaduje sa na riešenie otázky aplikovateľnosti § 87 zákona o ústavnom súde posúdenie, či by účinky prípadného vyslovenia nesúlady právnych predpisov požadovaného prerokúvaným návrhom boli využiteľné pri rozhodovaní navrhovateľa (teda po pokračovaní v prerušenom konaní). Opačný, zriedkavejší, avšak aktuálny prípad (zmena zákona so spätnými účinkami) je charakterizovaný v nasledujúcom bode.

26. V konaní o návrhu navrhovateľa je teda úlohou ústavného súdu vyhodnotiť, či zákon č. 394/2019 Z. z. (bod 18) umožňuje okresnému súdu aplikovať na skutkový stav ustálený v konaní sp. zn. 9 C 20/2017 napadnuté ustanovenie v znení účinnom od 1. decembra 2019. V prípade kladnej odpovede na túto otázku je potrebné (podľa povahy veci) konanie o návrhu okresného súdu zastaviť. Normatívny právny stav, relevantný pre rozhodovanie v predmetnej veci navrhovateľa, sa totiž už zo zákona zmenil, pričom podaný návrh vychádza z premisy potreby použitia pôvodného právneho stavu (ako podkladu pre rozhodovanie všeobecného súdu).

27. Popísané úvahy si vyžadujú skúmanie zodpovedajúceho prechodného ustanovenia zákona č. 394/2019 Z. z.

28. Podľa § 879w Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1. decembra 2019 ustanoveniami § 446, § 447, § 447b a § 448 sa spravujú aj právne vzťahy vzniknuté pred 1. decembrom 2019; vznik týchto právnych vzťahov a vznik nárokov z týchto právnych vzťahov sa posudzujú podľa tohto zákona v znení účinnom do 30. novembra 2019.

29. Dôvodová správa k citovanej norme uvádza, že *„prechodné ustanovenie ustanovuje, ktorými ustanoveniami sa budú riadiť právne vzťahy vzniknuté pred 1. decembrom 2019. Takéto právne vzťahy, s výnimkou posudzovania ich vzniku a vzniku nárokov z týchto právnych vzťahov, sa budú riadiť podľa ustanovení § 446, § 447, § 447b a § 448 účinných od 1. decembra 2019. Počas prechodného obdobia, t. j. od 31. januára 2019 do 30. novembra 2019, sa bude náhrada za stratu na zárobku počas pracovnej neschopnosti určovať podľa všeobecných ustanovení o náhrade škody, ktoré sú analogicky obsahom aj účelom najbližšie chýbajúcej právnej úpravy. Možnosť použitia právnej analógie umožňuje § 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka v zmysle ktorého občianskoprávne vzťahy, pokiaľ nie sú osobitne upravené ani týmto ani iným zákonom, sa spravujú ustanoveniami tohto zákona, ktoré upravujú vzťahy obsahom aj účelom im najbližšie. Zároveň dávame do pozornosti ustanovenie § 91 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v zmysle ktorého stratou účinnosti alebo platnosti právnych predpisov*

na základe nálezu ústavného súdu sa neobnovuje platnosť právnych predpisov nimi zrušených, ak ústavný súd nerozhodne inak; ak však išlo len o ich zmenu alebo doplnenie, platí skorší právny predpis v znení platnom pred touto zmenou alebo doplnením, ak ústavný súd nerozhodne inak.“

30. Intertemporalita regulovaná v § 879w Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1. decembra 2019 je obsahovo vyplnená všeobecným pravidlom spočívajúcim v príkaze uplatniť § 447 v znení účinnom po novele uskutočnenej zákonom č. 394/2019 Z. z. aj na právne vzťahy vzniknuté pred 1. decembrom 2019. Súčasne to isté prechodné ustanovenie civilného kódexu zakotvuje výnimku, a to posudzovanie vzniku právnych vzťahov a vzniku nárokov z týchto právnych vzťahov, ktoré sa bude spravovať právnou úpravou účinnou pred 1. decembrom 2019.

31. Neústavnosť § 447 Občianskeho zákonníka vidí navrhovateľ v spôsobe určenia výšky žalobkyňou uplatneného nároku na náhradu za stratu na zárobku po skončení jej pracovnej neschopnosti. Ústavne sporným sa tak preň nestáva vznik právneho vzťahu, ktorého subjektom je žalobkyňa, ani vznik žalovaného nároku, ale jeho kvantifikovateľný obsah. Ten je napokon aj predmetom sporu v konaní vedenom na okresnom súde.

32. Ústavný súd sa teda stotožňuje s názorom okresného súdu, podľa ktorého „*bude... povinný, čo do vzniku právnych vzťahov, ako aj nárokov z nich vyplývajúcich aplikovať právnú úpravu vo vzťahu k § 447 účinnú do prijatia novely*“. Keďže ale predmetom sporu vo veci vedenej navrhovateľom nie je vznik žalobou uplatneného nároku, ale jeho obsah (výška žalovanej sumy), citovaný argument nie je spôsobilý umožniť ďalšie pokračovanie konania ústavného súdu o návrhu navrhovateľa, pretože okresnému súdu nebráni, aby o žalobkyňou uplatnenej sume náhrady za stratu na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti rozhodol v súlade s právnou koncepciou plynúcou z nálezu ústavného súdu č. k. PL. ÚS 10/2016-53 z 10. októbra 2018, no predovšetkým v súlade s § 447 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1. decembra 2019.

33. V popísaných okolnostiach ústavný súd zaujíma zdržanlivý postoj k využitiu svojej právomoci podľa čl. 125 ústavy a zabezpečenie ústavnej súladnosti usporiadania právneho vzťahu, ktorý je objektom konania vedeného na okresnom súde, prenechá v podmienkach právnej úpravy účinnej od 1. decembra 2019 tomuto súdu, prirodzene, s možnosťou budúceho prieskumu v konaní o ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy.

34. Ústavný súd preto nemal dôvod odchyliť sa od konceptu, podľa ktorého stratu platnosti preskúmaného ustanovenia právneho predpisu pred vyhlásením nálezu vo veci samej predstavuje dôvod na zastavenie konania bez ohľadu na to, že v čase doručenia návrhu na začatie konania napadnuté ustanovenie ešte bolo súčasťou platného právneho poriadku Slovenskej republiky (PL. ÚS 23/02, PL. ÚS 16/03, PL. ÚS 4/2016). Ústavný súd nezistil dôvod na aplikáciu druhej vety § 87 zákona o ústavnom súde, a tak uplatniac prvú vetu uvedeného ustanovenia konanie o návrhu okresného súdu zastavil.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 8. júla 2020

Ivan Fiačan
predseda pléna Ústavného súdu
Slovenskej republiky